

knjiga hraneva. Idi tedaj na neposredni vir, to je, nabirajmo imena iz ust samega naroda.

Moje osebno prepričanje je to, da se nabiranje vsega narodnega literarnega blaga, kakor sem ga tukaj razložil, more le pod pokroviteljstvom in po napotku Matice slovenske izposlovati. Sile poedinca, pa da so še tolike, tolike peze zmagati ne morejo. Že gromada tolikega gradiva mora poedinca potlačiti. In zato je vsako po poedincu nabrano in izdano delo polutansko.

Za nabiranje naj bi se odredil najmanje rok od enega leta, na pr. leto 1869. in sicer zato, ker se, kakor sem že v svojem prvem listu napomenil, neke stvari le ob posebnih letnih časih, ob stanovitih gospodarstvenih opravkih, hišnih pripetkih, božjih potih itd. nabirati morejo. Tako se narodne pesmi popevajo najraje ob žetvi in metvi, na teriščih in periščih, na paši, pri kožuhanji, v berbi in pri enakih opravkih. Pripovedke pripovedujejo se, kakor vsak vé, najraje ob dolgih zimskih večerih, kadar kolovrati brné itd.

V narodnem literarnem blagi leži sto- in tisočletna tradicija našega naroda, ki se nikoli pretrgala ni. In kdor hoče preteklost našega naroda do korena razviti, ta mora premozgati vso njegovo ustmeno tradicijo, ki jo je v tolikem izobilju od zaroda do nas danes živih ohranil.

O vrednosti in važnosti narodnega literarnega blaga govoriti, bilo bi odveč, kajti narodno literarno blago je za nas ravno tolike važnosti, kolikoršne slovenski slovar, ki se ravnokar za natis vredeje. Filozof bo našel v našem narodnem literarnem blagu nazore našega naroda o bitju, o življenju, o vesvoljnosti, o večnosti, o neumrjivosti itd. Psiholog bo zasledoval po njem značaj, način mišljenja in dušne zmožnosti našega naroda. Historikar bo našel marsiktero črtico, ktera se ne dobi v nobenem arhivu, posebno gledé na našo kulturno historijo in mitologijo. Filolog bo tudi našel marsičesa zanimivega, marsiktero še ne poznano besedo, al že poznano v drugej morebiti pravilnej in prvobitnej obliki, zabilježiti si bo mogel marsiktero lepo frazo, in čudil se bo lahkoti, s ktero naš narod sintakso rabi. Naš pismen slog se zato tako neukretno giblje, ker smo še vse premalo narodno sintakso proučili. Jurist bo v našem narodnem literarnem blagu našel marsiktero zrnco, ki mu bo razjasnilo nazore našega naroda o pravnih zadevah, in ta zrnca bodo kdaj zaželeni poddatki za ustanovljenje slovanskega prava! Pa tudi kar se v ožem smislu slovstvene vrednosti našega narodnega literarnega blaga tiče, ki jo imata kritikar in estetikar tehtati, mislim, da je v njem več peze, nego li v marsikterem efemernem umetnem proizvodu. Umetno literarno blago se mora preživeti in ostareti, narodno nikdar, da! čem stareje je, tem vredneje je. Sploh bi pa djal, da mi danes vse važnosti in vrednosti našega narodnega literarnega blaga dostojno oceniti še nismo v stanu, in da bo dostojna ocemba njega našim zanamcem v nalogu pasti morala.

Mi danes živeči izpolnimo že s tem do vrha svojo dolžnost, če to blago na kup in pod streho znosimo, da konec za vselej ne vzame pod nevihtami današnjih burnih časov.

„Posito sed non concessio“, da našemu narodu ni sojeno kot narodna oseba živeti, nego da ga bo ne mara osoda polabskih bratov dostigla, ter da bodo čez-nj valovi germanskega in romanskega morja plahutnili zagreznuvši ga v večno pozabljenost; — za ta slučaj bomo vsaj v nabranem našem narodnem literarnem blagu spomin svoj zapustili, ki bo živo pričal, kakovi smo bili, kako smo mislili, kje in kako živeli.

H koncu pa še nekaj. Narodni pregovor pravi: „zastonj se še mački ne brezajo.“ Za dober vspeh na-

biranja našega narodnega literarnega blaga je porok denarna nagrada, ki se bo imela nabirateljem obetati in plačati. Kdor hoče svoj trud Matici darovati, bilo bi mu na slavo in na čast! Al taka poklomba se od vseh pričakovati ne sme in ne more. In zato naj bi se v proglasu Matičinem nagrada ustanovila, in sicer za pisano pôlo, ker bo vredba vsega gradiva mnoga časa zahtevala, in je tedaj natis še daleč v zeleni gori. Pa naj se pri ustanovitvi denarne nagrade ne škrtja preveč, če nam resno do povoljnega vspeha stoji. Ker za nabiranje narodnega literarnega blaga ni treba ne visoke učenosti ne spisateljskih sposobnosti, zato se je mnogo nadtecateljev nadjati, če ne bo nagrada preveč škrtja. Marsikteremu dijaku siromaku ali učitelju na deželi bodeta na tak način groš ali dva v žep padla.

Ker pa utegne gromada vsega gradiva po mojem dozdevnem proračunu tolika biti, da leten Matičin dohodek ne bi nagrade za-njo zmagati mogel, hočem, ako se bode ta moj predlog „in thesi“ sprejel, poseben predlog gledé pokritja potrebnih stroškov predložiti.

V to ime Bog pomози!

V Zagrebu.

Ferdo Kočever.

Národne stvari.

Prvi slovenski tabor.

Pri zadnjem naznanilu iz Haloz je bilo povedano, da bo 1. slovenski tabor (meeting) v Ljutomeru, samo ako ga vlada dovoli. Naznanjam danes, da ga je vlada dovolila in da bo, ako Bog dade in sreča junaška, naš narod pri nas 9. avgusta popoldan prvokrat pod milim nebom politiški meetingoval. Namen tega tabora je, da se gola in suha teorija, skrita pod 19. §§. državnih osnovalnih postav, od vseh strani posveti in da visoka vlada in naši slovenski državni poslanci izvejo na tanko in na drobno, kako si naš narod ob bregovih Mure in Drave djansko izpeljavo narodne ravnopravnosti misli in predstavlja.

Dragi rojaki! gotovo je to važen moment v življenji našega naroda, kajti on stopi s tem djanjem iz čitalniškega radovanja in rajanja prvokrat samostalno na politiško polje. Pridite toraj iz vseh krajev Slovenije na ta dan obilno obiskat, da bote na svoje oči videli, kakošna bo ta naša prva poskušnja v politiskem meetingovanju.

V Ljutomeru 25. julija 1868.

Dr. V. Zarnik.

Homatije tržaške.

Znane so bralcem našim žalostne dogodbe, ki so se začele 10. dne t. m. Potihnil je očitni plamen, al pod žrjavico še tli ogenj. Mestni zbor je izdal skor vsak dan kak razglas, da bi meščane pomiril; poslal je celó deputacijo na Dunaj s pismom, v katerem od ministra notranjih oprav zahteva sledeče: 1. da se ostro preišče, kako se je (10. in 13. dne t. m.) policija obnašala; 2. da se imenujejo za vodstvo javnih uradov domače (laške, se ve da!) osebe, ki jih imajo ljudje radi, ali pa take tuje, ki so nepristranske in imajo sploh potrebne lastnosti; 3. minister naj bi pripomogel, da se okolični batalijon pravilno razpusti; 4. policija v mestu naj bi se izročila municipiju samemu; 5. da municipi sme napraviti posebno mestno stražo; 6. dokler ni ta mestna straža napravljena, naj bi skrbeli za javno varnost za to odbrani meščani; 7. vojaščina naj še na dalje patroluje; 8. dosedanja vojaška in civilna policijska straža naj se odpravi.

Okoličani se možato držé. Na Občini so se zbrali vsi župani in delegati okolice tržaške (39 vseh skup). Zbor zagotavlja in potrjuje, da v vsej okolici ni bilo nikjer ni pretepov ni razžalitev; protestuje zoper laži, ki jih trosita „Cittadino“ in „Neue freie Presse“; zahteva, da morata vse preklicati, kar sta pisala, če ne, da ju bode zbor tožil, ker hujskata in dražita slovenske in laške ljudi v tako nevarnem času; slednjič okoličane hvalijo, da niso oni mirú nikjer motili, in jim priporočajo, naj bi ga tudi v prihodnje ne kalili; meščanom pa tako-le govori: „Meščani! Tudi Vas zagotavljamo, da ne pripisujemo Vam skaljenega mirú; našega medsebnega prijateljstva i vzajemnosti zadnje žalostne dogodbe ne razderó; mi potrebujemo Vas i Vi nas. Nas veže stoletna prijateljska vez, močna i trdna dovolj, da je ne pretrgajo hudobni naklepi. Ne bojte se obiskovati okolice, porok smo Vam, da se nič žalega ne stori nobenemu, kdor ne draži i ne podpihuje našega ljudstva. Z Bogom!“ Sklenil je dalje zbor okoličanskih veljakov na Občini te-le točke: Mestnemu starešinstvu se podá pismo, v katerem bodo razložene želje okoličanov in se zavrnejo laži in kar se jim po nedolžnem podtika. — Okolični batalijon naj ne opravlja več ponočne straže v mestu, ker to ne spada v njegove dolžnosti. — Predmestni kraji (contrade suburbane) naj bi se deli v policijskih zadevah pod magistrat; cesarska policija naj bi se tod odpravila, ter prevzelo naj bi stražo ondod in po vsi okolici okolično krdelo proti primerni plači. Oba ta poslednja nasveta, v skupščini tehtno prevdarjena, sta obveljala enoglasno.

Poslanci mesta tržaškega bili so že na Dunaji. Vsi dunajski časniki zagotavljajo, da minister Giskra jih ni sprejel tako, kakor so pričakovali, mislé, da bode „amen“ rekel k vsemu, kar laška stranka zahteva. Jako žalostno bi bilo to, da bi vlada dunajska ne vedela, kaj je jedro vseh dogodeb tržaških, in da bi verjela takim časnikom, kakor je magjarski list „Pest. Lloyd“, ktere ga ni sram, da črti mirne in Avstriji zveste Slovence okolice tržaške, „Italianissime“ pa objema kot „ljubeznjive angelje“. Važno je, da Slovenci okolice tržaške izvedó, kaj piše dopisnik iz Trsta v ogerski vladni list, ki tako-le začinja psovke svoje: „Naši kmetje skušajo nam življenje greniti kar le morejo. Očitno razglašajo, da vsak Tržan, ako se prikaže v kampanijo, naj bo pripravljen na tak sprejem, kakor so nedavno Ljubljance sprejeli „dobri kmetje“ okolice ljubljanske. Res, prav pristrčno je to! Sred mirnih časov devlje truma slovenskih kmetov naše bogato glavno mesto v obsedni stan in to samo zato, ker mu hudo delstvo pripisuje, da Lahi in Nemci v njem prebivajo, a ne Slovani, in sili naše uboge bogate meščane, da se v sedanji vročini zadušijo v mestu, ker si ne upajo stopinje storiti na deželo, ako jih ne spremijo vojaki do sv. Jerneja, sv. Andreja ali na druge kraje, kamor Tržanje radi zahajajo zaradi veselja. Pri strašni sedanji vročini je tedaj srditost meščanov proti okoličanom silna in to tem več, ker celó vladni časniki pišejo, da so „naši dobri kmetje“ čedalje bolj razkačeni. Koliko je v taci okoliščinah naša gosposkina administracija vredna, ne rečem družega kot to „difficile est satyram non scribere“ (to je, „težko se človek zdržuje, da ne bi grenkih povedal.“) — In take laži, tako hujskanje si upa ogerski vladni časnik po svetu raznašati prav nasproti dunajskemu vladnemu listu „Wien. Abendpost“, kateri brez ovinkov hvali poštenje kmetov v okolici tržaški. Celó malo drugače kakor „Pest. Lloyd“ pa se glasi tudi adresa, ki jo je tržaški mestni odbor poslal ministru dr. Giskri; tudi ona blodi o „panslavizmu“ in „klerikalizmu“, kakor da bi nihče ne bil slišal klicev „Eviva Garibaldi!“ „eviva Italia!“ itd., in

Slovincem, ki so klicali „živila Avstrija!“ „živio cesar!“ se potikuje izdajstvo, sovražstvo do vlade itd.!!

Tako po Slovanih udriha vsak nemškutar in vsak lahon, kakor da bi pankrti bili v Avstriji. Oni na Primorskem morali bi celó molčati, ako bi jih „mati Italija“ požreti hotela, kakor kaže to zemljovid, ki je lani v Milani prišel na svetlo pod naslovom „Carta dell' Italia con le nuove divisione, 1867. Milano, presso l' editore Antonio Vallardi“, in ki Trst in okolico njegovo, celo Istrijo in velik del kranjske dežele do Postojne in 3 okraje goriške, pa tudi laške Tirole kar naravnost imenuje „italijansko zemljo!“

Evo sad tistega semena, ki ga je pod Metternihom zasejala avstrijska politika: „divide et impera!“ Na Českem je nemščina brzda česko narodnost, v Galiciji poljska rusinsko, na Kranjskem, Štajarskem in Koroškem slovensko nemščina in na Primorskem laščina. Po vseh teh deželah se je zatirala v šolah, uradnih in javnem življenju ena narodnost in po naročji nosila druga in to še tista, ki nima naroda v deželi. Absolutizem je tlačil pravico naroda, da je v nekterih deželah, kakor na Českem, na Kranjskem, Štajarskem in Koroškem do tega prišlo, da se čudijo zdaj Nemci, da Kranjci, Štajarci in Korošci niso vsi Nemci, Lahi pa, da Primorci niso vsi Lahi, in da v vseh krajih je bil vsak, ki je zahteval narodu njegove pravice, proglašen in tudi v policijske protokole začrtan kot „ultra“ in „rogovilež“! Kdor se ni nosil za Nemca ali Laha, brez milosti bil je „sovražnik vladi!“

Tako je Avstrija z napetimi jamborijadrila z nemščino in laščino, mislé, da ne pride nikoli sodni dan. Al zmotila se je — kajti Bog pravični je nad nami! Zdaj je zadnji čas, da se otrese pogubivne politike. Narodi, toliko zatirani a vendar ne zatrti, zbudili so se in zahtevajo „vsacemu svoje.“ Oni so siti razpore, ki ga je vlada sama sejala s tem, da je narod dala po narodu gospodovati. Oni previdijo, da pretveza „omike“, po kateri je narodom materni jezik jemala, ni pošteno djanje, ker narod po celoti svoji se dá omikati le v svojem jeziku, in da bo že sam in tudi rad segel po učenju družih jezikov, ko bo videl, da mu ti koristijo in da zavoljo tujščine škode ne trpi národni jezik.

Kadar pa narod v državi svoji vse pravice vživa, ki mu pred Bogom in svetom gredó, tadaj se čuti samega sebe, dobí zaupanje do lastne moči, se ponaša s svojim blagom, postane samostojin in ni več podlaga tujčevi pèti — z eno besedo, on postane faktor v deželi, kteremu drug národ ni več gospodar, ampak to, kar je sosed sosedu.

In to mora tudi na Primorskem biti. Vlada mora vse zapreke odstraniti Slovincem, da pridejo do vseh svojih pravic na svoji zemlji, da se Lah ne misli gospoda njihovega in da se predrznemu Turincu strga „nuova carta dell' Italia!“ Ako vlada še dalje grlí italijanstvo — podpiralo bo le centrifugalni element, pa odbacnila bode od sebezvesti narod slovenski, ki je bil zmiraj steber edini Avstriji!

Kakor si bode „mati Avstrija“ postljala, tako bode ležala! Če tudi žalostna zgodovina kaže, da zginejo narodi na svetu, kaže še večkrat, da še pred zginejo države, zato naj gledajo možje, ki imajo državno krmilo v rokah, da škode ne trpi Avstrija!

Dopisi.

Iz Ljutomera 26. julija. (Slovenskim dijakom.) Lepa je priložnost slovenskim dijakom v predstojećih vakancah zopet za svoj mili narod kaj storiti. Čitalnice naj bodo njih zbiralšča, polje njihovega delovanja pa